

Július 2. MÁV Szimfonikus Zenekar

A MÁV Szimfonikus Zenekar júliusi szereplései évad-végi kondíciójának „körüljárásához” kínáltak lehetőséget.

2-án közreműködők voltak Verdi grandiózus Requiemjének, csakúgy, mint a cseh szólísták, egy amerikai amatőr énekkar első turnéján. Fennállásának 25. évfordulóját ünnepelte a Budapest-Bécs-Brünn-Prága koncertsorozattal a Colorado Symphony Chorus, karigazgatója, Duain Wolfe vezényletével.

A zenekar feladata korántsem volt irigylésre méltó: karmester helyett karnagyot kapott, aki tökéletesen figyelmen kívül hagyta a hangszeres megszólaltatásának alapvető természetét. S ha ehhez hozzávesszük, hogy a zenélés korántsem csupán a hangok egymásutánjának megszólaltatásából áll, könnyen elképzelhető, mennyire magára maradt az együttes. Márpedig, korántsem véletlenül alakult ki és vált jelentőssé a karmesteri szerep; az irányító, aki a szólamok összességéből kialakuló egészért felelős. Helyzeti előnye, hogy másként hallja, mint bármely hangszeres – tehát az arányok kialakításában feltétlenül érdemes ráhagyatkozni. A másik oldal: az ő feladata az arányok finomítása. Ehhez részletes partitúra-ismeret szükséges (és annak szem előtt tartása, hogy ugyanaz a dinamikai előírás másképp valósul meg a különböző hangszereken, szólisták és szólamok realizálásában).

Wolfe karigazgatói rátermettségét a keze alatt felnőtt kórus igazolja: kiegyenlített hangzás, szép hangszín, természetes hangképzés (erőlködés nélkül a lehangosabb részleteknél, s álomszép puhasággal a halk hangzásoknál). A nagylétszámú kórusból 157-en vettek részt a turnén - biztos szólamtudással, s érzékeny éneküket hallgatva: értő műismerettel. Az a fegyelmesség, amely nyilvánvalóan nem fegyelmesség eredménye, hanem belülről fakadó viselkedésmód, bármely profi együttes számára példa lehetne.

Az énekesek (sőt, sztárok) kíséretében kifejezetten rutinosnak mondható zenekar az oratorikus műfajokban is járatos. Hogy mégsem jött létre gyümölcsöző kapcsolat az apparátus különböző csoportjai között, annak oka elsődlegesen abban keresendő, hogy a karigazgató nem akart többet, mint végigjátszatni a művet. Ennek eredménye, hogy a hangszeresek zenei aktivitása alkalmanként csupán önkéntesen hozzáadott „többlet” volt; olyan alkalmakkor, amikor belefeledkeztek egy-egy magávalragadó részletbe.

A szólistákról jobb nem szólni; túl azon, hogy az intonáció szempontjából kifejezetten ké-

nyes helyeket képesek voltak tisztán énekelni (ugyan, mit ért ez a tisztaság!), a hallottak alapján alkalmatlanok ilyen rangú feladatra.

Olyan közeg jött tehát létre, ahol a zenekar aligha érezhette jól magát. A hallgató sem – aki mindvégig csak feszenghetett, aggódva a következő hangokért, s drukkolva a közreműködőknek.

A legkevesebbet ebből – szerencsére – a kórus észlelt. Ők készültek erre a szereplésre, várták – s most eljött az alkalom. Ennek örültek, s tiszta örömmel szepítette meg az előadás ólomlábakon járó idejét. Hogy Verdi melódiagazdag, érzékenyen harmonizált kompozíciójában gyönyörködünk, azt más alkalomra kellett halasztanunk.

Július 9. MÁV Szimfonikus Zenekar

Pontosan egy héttel később, ugyancsak a MüPa Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében, Beethoven IX. szimfóniájának megszólaltatásában vett részt a zenekar. Ezúttal a karmesterre aligha lehetett panasz: Kobayashi Ken-Ichiro fogta össze az előadókat. A Manastuni Daikuwo Utaukai Kórust a Nemzeti Énekkar tagjai erősítették, három japán szólistához tenoristaként Mukk József csatlakozott.

Megint kaptunk (ezúttal is pozitív-tanulással) fegyelm-élményt; a kórus nem a mű közben foglalta el helyét, hanem kezdetül jelen volt. (Hasonló jelenség magyar viszonylatban leginkább a Zuglói Filharmónia Szent István Király-együtteseinek gyakorlatában otthonos; érezhetően nekik sem jelent problémát a színpadi zenehallgatás.) De szép is lett volna, ha a szólisták bevonulása sem töri meg a folyamatot – meg per sze az őket köszöntő taps!

Kobayashi – régi jó szokása szerint – varázsol, s eközben partitúra-ismeretének köszönhetően állandó kontaktust tart az adott pillanatban kiemelt fontosságú játékkal vagy szólammal. Ennek következtében kidolgozottan halljuk a zenei anyag áttört szövetét, s mivel a szem- és mozdulat-kontaktus az egész apparátusra kiterjed, minden muzsikussal megszólítva érzi magát. Más kérdés, hogy Kobayashi szárnyal – s hajlamos megfedkezni arról, hogy nem mindenki képes követni; azaz, elképzelései néha tényleges korlátokba ütköznek. A karmester – lehet, hogy ez is a „varázslás” része? – nem vesz tudomás erről, hanem a sikertelen megoldásokat (akár próbán, akár előadáson) esetlegesnek tekinti. Ez viszont azzal jár, hogy rajta kívül mindenki ismeri a kórképet – orvoslásra viszont nincs remény. Ezért

maradt hatástalan megannyi hirtelen dinamikai váltás, vagy fokozás, amely jól indult (túlságosan is), ám kifulladt, s nem tudott a csúcra törni. Kiegyenlítettlen produkció született a részleteket illetően, ám a koncepciózus megtervezettség, a formai építkezés még a kevésbé sikerült részletekben sem tévesztette el hatását.

Ezúttal is amatőr kórust hallottunk, úgyse retetett, szólamtudással, de sajnos olyan hanganyaggal, amely kevésnek bizonyul a mű embert-próbáló nehézségeihez. Kobayashi, aki odahaza is dolgozik az énekkarral, tisztában van ezzel – s a Nemzeti Énekkar jeles erőinek segítségével sokat javított a hangzásképen. (Érdemes megemlíteni, legtöbbször – a japán kórushoz hasonlóan, biztos szólamtudás birtokában – vállalkozott a kotta nélküli éneklésre.)

A szólisták közül a bariton Asai Takahitónak jutott a legexponáltabb feladat, s ennek remekül tett eleget. Meggyőződéssel átélte előadása himnikus invokáció volt a kóruson felcsendülő Örömdához – s a kórus igaz öröme felragyogtatta a finálét.

A felejtenő pillanatokról a női szólisták gondoskodtak, a szólamok különböző nehézségéből adódóan elsősorban a szoprán. Be kellene látni: a szorgalom, az elszánt-kitartó akarat a hegyeket talán megmozgatja, de a lehetetlen megvalósítására képtelen. Idehaza gonoszul „szolfézs-hang” meghatározással szokás illetni azt, akinek „csak” a szólistasághoz alapfeltétel hanganyaga nincs meg, egyébként akár mindent tudhat... S ha valakinek hallhatóan nincs meg a szükséges magassága (csupán hangképzéskor tud oda feliskálázni), annak be kellene látni, hogy az a szerep, szólam, stb. nem őrá vár.

A zenekarnak ilyenkor külön többlet-feladat: pókerarcot vágni, bármi történéj is. Ez a mű előadása közben sikerült – ám a tetszésnyilvánítás hosszas idején elfogyott a kontroll (szerencsére csak néhány újabb tagnál).

A következő hét csütörtökén (16-án) a Vajdahunyadvára atmoszféra-teremtő környezetben adott Beethoven-estet, ezúttal vezetve karmestere, Kollár Imre vezényletével, a zenekar. A műsorra az ingyencsek sem panaszkodhatnak: az Egmont-nyitányt követően a C-dúr zongoraverseny, majd a Hármasszereny csendült fel. Két versenymű, Elisso Bolkvadze, valamint a Magyar Zongorás Trió (új felállításában: Szentpéteri Gabriella, Szecsődi Ferenc és Rádi Ildikó) szólójával. Szép példáját kaptuk annak, hogy a szabadtéri (tehát nagyobb százalékban a „kultur-turizmushoz” tartozó) rendezvényeket sem szükséges természetszerűen félvállról venni.

Az atmoszféra-teremtő környezetben, régi jó

szokás szerint, mellőzték a kihangosítást (ebből következően, nem számolhattak a mesterségesen megnövelt hangmassza letaglózó hatásával). Ugyanakkor, nem erőltették a hangerőt, felvállalva a természetesség jegyében a már-már bensőséges légkört. A közönség méltó partnernek bizonyult ehhez.

Az óriási platán lombkoronája a zöld megannyi árnyalatában pompázott a színpad megvilágításának köszönhetően, némelyik szinte irreálisnak hatott, s ezzel hozzájárult a látvány meseszerűségéhez. Mindehhez az épület-háttér, és a felhőjáték színterül a festői égbolt: a hallgatóság realitás-érzékét csak a kiéhezett szünyogok tartották éberen.

Szólt a muzsika, gyönyörködtetően. Tudtuk: nekünk – ugyanakkor, sajnos nem azzal az intenzitással, amely szinte érzelmi azonosulásra készíti a hallgatót. Katarzis-veszélytől egyetlen pillanatra sem kellett tartani.

A zongoraverseny szólistája, a grúz Elisso Bolkvadze Budapesten a Michel Sogny meszteriskoláját bemutató szólóestek egyikén debütált. Ugyanazokat az erényeit mutatta zenekari mű szólistájaként is: biztos szólamtudás, megformált frázisok, s mindenkor pontoságra-törekvés (leginkább a megfelelő-akarás szintjén). A minden pillanatra kiterjedő koncentrátság viszont épp ahhoz vezetett, hogy kevésbé érvényesült a különböző részletek súlya-jelentősége; nem voltak felfénylő pillanatok, és soha nem éreztük a kiküzdött megérkezés boldog elégedettségét. Mosolytalan volt még a zárótétel is; nem tudtam szabadulni a gondolatától: szerényen-személytelenül asszisztál egy olyan műben, ahol ő a szólista. Megbízható – ami nem kevés; de a nagy élményhez ez aligha elegendő!

A Hármaverseny problematikája abban rejlik, hogy a szólistáktól kamaramuzsikusi érzékenységet is vár. Van ebben gyakorlata a Magyar Zongorás Triónak (amelynek nemrég óta hegedűse Szecsődi Ferenc), akik „megszokták”, hogy minden felelősség az övék – számukra viszont épp a zenekari szövetben való otthonosság-érzet megtalálása jelentett sajátos feladatot. Vagyis, a zenekari szakaszok utáni megszólalás milyenségének kialakítása, az egymás között működő kommunikációnak a kiterjesztése, a zenekarral való dialógussá. Szépen megformált szólóik kvalitását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a leghalkabb rezdülésekkel is magukra tudták vonni a figyelmet. Ami ezúttal egészen kivételes mértékűnek tűnt; a csend nem a közöny, hanem a ráhangolódás jele volt.

Köszönhető ez Kollár Imre irányításának, aki most is „kis léptékben” adagolta a zenei fo-

lyamatokat, az egyes formarészeknek hol ritmikus profiljára, hol pedig melodikájára koncentrálván. Ettől a hallgató úgy érzi, szinte mindig történik valami – tehát elég belefeledkezni a (kétségkívül kidolgozott) hangzás hullámzásába. Ugyanakkor nem hallgatható el, hogy ily módon a dirigens (miközben aprólékosan ügyel a kidolgozottságra) lemond a nagyforma perspektivikus megjelenítéséről. Ezzel a Hármaversenyben nem könnyítette meg a szólista-csoport helyzetét – de ugyanakkor kétségkívül megnehezítette, hogy a zenekari szólamok bármelyike, akár csak pillanatnyi figyelmetlenségből, elsikkadjon. A mérleg, összességében, ezúttal kétségkívül pozitív!

Szeptember 18.

Óbudai Danubia Szimfonikus Zenekar

Immár 10. alkalommal lépett fel a Budapesti Nemzetközi Bor- és Peczgőfesztiválon az Óbudai Danubia Zenekar. A 18. alkalommal megrendezett, széleskörű érdeklődésre számot tartó őszi program záróeseménye volt a gálahangverseny. Alapító és vezető karmestere, Héja Domonkos vezényletével népszerű műsort kínáltak, s érdeklődésre méltán számot tartó szólistát hívtak meg, Bogányi Gergelyt.

Komolyzenei örökzöldek: biztos siker – gondolhatnánk, részben joggal; ám az éremnek két oldala van. A viszonylag ismertnek tekinthető művek felcsendülő interpretációja nem önmagában méretetik meg, hanem ki-ki óhatatlanul is a korábbi emlékképeivel veti egybe. Több – az előadás tényleges minőségétől független – hatás eredménye tehát a tetszés. Berlioz hangszerezésében Weber: Felhívás keringőre című műve a közönség számára hálás nyitódarab. (Úgy tűnik, mégsem elég ismert; a keretező-visszatérő szakaszt megelőzően ezúttal is kivédhetetlenül felcsattant a taps!). Nem úgy a kürtösöknek, akik ezúttal korántsem voltak a helyzet magaslatán. A szólamvezető csellista szép hangon játszotta a szólókat, ám a tónus nem tudta feledtetni az iskolás/pedáns formálást és ritmizálást: mintha a kottakép mechanikusan pontos visszaadására törekedett volna, olyannyira nem engedte érvényre juttatni a táncos lejtést. Tény, a mű stilizált tánc – ám aligha azért viseli címében a tánc-nevet, hogy ráismerhetetlenül elrejtse! Héja Domonkos oldott vezényletét látva, és korábbi hangzó élményeket visszaidézve – tudhattuk csupán, mit hallunk valójában. Lehet, hogy a kellő mennyiségű zeneirodalom- és interpretációs ismeret hiánya is közrejátszik ebben – vagy

egyszerűen csak érződik az évadkezdet, amikor erősebben kötődnek a játékosok szemükkel a szólamukhoz, mint a dirigenshez.

Mendelssohn „Olasz” szimfóniája hallatán is e kettősség foglalkoztatta a hallgatót; az A-dúr hangnem felhőtlen ragyogását nélkülöznünk kellett a nyitótételben, s a folytatásban sem jöttek elő a szerző tünderei és koboldjai. Ami viszont egészen remek volt, az a III. tétel (egyébként rendkívül kényes) indítása. Itt már az első hangokkal eldőlt a tétel sorsa – ezúttal értőn, érzékeny zeneiséggel. Ehhez képest a finálé nem tudott többlet-élményt adni.

Különösen tanulságos volt tolmácsolásukban Csajkovszkij b-moll zongoraversenye. A már-már komolyzenei slágernek elkönyvelt művet ezúttal eléggé sajátos olvasatban kínálták. Aki bombasztikus hatású, elsőprő-lehengerlő hangzást várt, meglepődhetett! (Más kérdés, vajon szert tett volna hasonló népszerűsége a mű ama klaviatúra-döngető szólók nélkül is?) A romantikus érzület ezúttal másként jutott kifejezésre: a zongoraszólam szabadabb deklamálásában, a cadenza-jellegű szakaszok egyéni artikulációjával. Tette mindezt látványos eleganciával a szólista. Különösen imponáló volt, ahogyan a hangtömböket valami belső, rendíthetetlen nyugalommal szólaltatta meg, a virtuóz pergő-technikát igénylő futamokat pedig magától értetődő természetességgel. Ennyit tesz, ha valaki Chopinen nevelkedik...

Ugyanakkor kétségtelen: a Fazioli zongora szélsőséges dinamikai kereteit aligha aknázták ki e műben. A zenekar igyekezett a kíséreten túl a szólista partnereként játszani; a Nemzeti Hangversenyterem színpadán sok olyan hangszerelési részlet-szépségben is gyönyörködhettünk, amelyek (főként kisebb pódiumon) többnyire elsikkadnak a hangzuhatok takarásában. Így viszont kihallhatók lettek az apró belső pontatlanságok – ezeken viszont a dirigens jó érzékkel mindig hamar úrrá lett.

A zenekari tagok összeszokottsága (bár új arcokat is láttunk) általában magvas hangzást eredményezett, mégis, mintha nem merték volna kockáztatni a szélsőséges dinamikai szinteket. Amit hiányoltam: a karmesterrel való konkrét kommunikáció. Héja Domonkos kifejező koreográfiája legalább annyira szólt a közönségnek, mint az előadóknak. Néha igencsak elkelt volna olyan aktuális instrukció, amely jótékonyan módosíthatná a hangzást. Persze, ehhez alapfeltétel, hogy a hangszeresek több figyelmet tudjanak szentelni a dirigensnek. Az a fajta összeszokottság hiányzott, ami a zenekar és vezetője együtt-

muzsikálását már a kezdeti években oly egyedivé tette – ehhez képest a rendszeres vendégkarmester távolságtartását véltem érezni, amit viszont készséggel írok az idénykezdés számlájára.

A ráadás apró ízelítő volt Bogányi szólóest-jeiből; felhívás – nos, nem keringőre, hanem arra, hogy figyeljük a hangversenykínálatot, mikor lesz módunk legközelebb pódiumon hallani.

Szeptember 20. Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Parádés programmal köszöntötte a Beethoven–Bartók bérlet nyitókoncertjének közönségét szeptember 20-án a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar, vezető karmestere, Keller András irányításával: Beethoven Coriolan-nyitánya és V. („Sors”) szimfóniája foglalta keretbe a bartóki életmű egyik központi darabjának, a két zongorára és ütőhangszerekre komponált Szonátának zenekari verzióját (Versenymű két zongorára és zenekarra). Szólistaként Ránki Dezső és Klukon Edit lépett fel, a rendkívül igényes ütős-szólamokat az Amadinda együttes két művésze, Rác Zoltán és Holló Aurél szólaltatta meg.

A koncert hangütését a nyitány adta: jó diszpozícióban játszó zenekart hallottunk, kiegyenlített vonóskarral (beérett az utóbbi évek megannyi minőségi törekvése!), s néhány kezdeti gikszeről eltekintve, remek fúvósokkal. Olyan együttest, amely biztos szólamtudás birtokában folyamatosan figyel a dirigensére. Ettől élettelt telt meg a pódium – s lehetetlen volt a jól ismert műveket pusztán újrhallgatni: fokozatosan kellett végigkísérnünk a tételeket, a kezdőhangtól az utolsó hang elhalásáig. Monumentális tablót vázolt fel a Coriolan-nyitány – de formátumban erre korántsem rímelt (rímelhett) a Sors-szimfónia. A mindinkább trenddé váló tempó-hajszolás ugyanis olyan mértéket öltött, hogy immár átírta a mű érzelmi-indulati tartalmát. A tempó ugyanis nem független a léptéktől – a megszólaltatottak horderejét óhatatlanul is csökkentette. Lehet, hogy a tudatos deheroizálás szándéka (is) vezette Keller Andrást, amikor nem adott időt a sorsmotívumnak és a folytatásnak, hogy megrendítse a hallgatót. Jelen-időben múltat idézett, amennyiben hangzó emlékképek előhívására kellett hagyatkozni, midőn – a gyorsolvasás analógiájára keresem a szót – elsuhant előttünk (jelen idejű kidolgozottsággal) a négy tétel történése. A gyors nyitótétel

folytatásaként érződött a tempó-kontraszt a II. tétel hallatán – ámde a személyes hang meghittségének megnyilvánulására, az intenzív jelenléttel megszólaltatott dallamok szügesztívítésére aligha kerülhetett sor. Az eredmény: szép zene, nem több. Aztán jött egy fergeteges scherzo, erőt-próbáló a mélyvonnásoknak (bírták az iramot!), ami a legszélösebbes romantikusok virtuozitás-igényét is felülmutta. Szinte szikráztak a vonók, a sebes iramban alig észleltük a hangmagasságokat (s így a dallamokat). Helyettük kaptuk a száguldás impresszióját. Ezt aligha lehetett fokozni; elmaradt tehát a Sorson diadalmas-kodó Hős megjelenése a fináléban, a kiküzdött győzelem. Erőnlételem dicsérő, hogy az együttesnek volt energiája a hangos befejezéshez (ami persze hatásában aligha veteledett a III. tétel bravúrával).

Kétségkívül, ez is egyfajta lehetséges olvasata a partitúrának – miként képregény- vagy rajzfilm-adaptáció is készülhet bármilyen tematikájú műből. Már csak az a kérdés, hogy ad-e, adhat-e érdemi többletet. A befogadói élményt tekintve, a végigélés mélyebb nyomokat hagyott volna – így maradt mindössze az elismerés a játékosok fizikai teljesítményéért. Azon pedig aligha csodálkozhatunk, hogy az együtt-lélegző összjáték nem mindig érvényesült; érthető, hogy amikor a sebesség- ill. mozgás-öröm előtérbe került, megingott a zenei építmény statikája. Hasonlóképp, csökkent a dinamikai kontroll is – a dallamjátszó hangszer (ill. szólam) alkalmi döntésén múlt, hogy – ellentétben a melódia karakterével – túlharsogja-e a kíséretet, vagy ragaszkodik a zenében fogalmazottakhoz.

A műsor „hídformájában”, a két ismert-népszerű Beethoven-mű között a centrális szerep a Bartók-műnek jutott. A hangversenyteremben ritkán hallható kompozíciónak már a műsorra tűzéséért is csak hálásak lehetünk! Az eredeti apparátus előadói (a tulajdonképeni négy szólistái) eleve élményt jelentenek a közönségnek; a hazai előadók eme rangos képviselői pedig külön inspirációt a zenekarnak. Várakozásunkban nem is csalódtunk: vitális előadás jött létre; kiváltképp nagy élményt jelentett a Bartók-muzsikában oly gyakran benne rejlő táncnak, táncos lejtésnek-lüktetésnek hangzó valósággá formálása. A bartóki zenei világkép dualitásának illusztrálására ideális művet hallgatva, mindhárom tételben a letisztultság-érzet volt a legerősebb. Az „apollói” és a „dionüszoszi” egyaránt közelinek tűnt – és a legemlékezetesebb perceket a lassú tétel személyes vallomáshangja jelentette.

Az előadás képes volt ébren tartani a hallgatóság érdeklődő figyelmét – ennek kö-

szönhetően a szó minden értelmében „nyitott fülekre” talált maga a mű is.

A nyitókoncert: magas mércét állított. Várjuk a folytatást!

Szeptember 23. Savaria Szimfonikus Zenekar

Anélkül, hogy megváránánk a Korunk zenéje 35. sorozatának befejeződését, rögtön a szeptember 23-i est után bátran kijelenthetjük: az ideji kínálat (egyik) kiemelkedő eseménye volt a Savaria Szimfonikus Zenekar koncertje. A Katona József Színház remek választásnak tűnt – még a legnagyobb apparátust igénylő műsorszámokban is elfértek a játékosok a színpadon, s a tér-kínálta lehetőségeket kitűnően tudták hasznosítani a műsor első részében. Az estet vezénylő Tihanyi László művével kezdődött a program: Epilegomena – Jan Jansson a Tejtúton. Jan Jansson immár másodszor szerepel a szerző életművében: a Gyöngyössy Zoltán felkérésére 1987-ben komponált szólódarabot (Jan Jansson utazása Dániából Dániába) követte, ugyancsak a fuvolaművészek száma, a fuvola-szólóra és zenekarra komponált „kiegészítés”. A zenekar hallhatóan kedvvel szólaltatta meg a szerző értő irányításával a művet – legfeljebb a terem különböző részein elhelyezett muzsikusközpontok halk játéka sikeredett túlságosan is halkra; olyannyira, hogy a zarándok-ének nem volt felismerhető (élvezhető) a tolmácsolásukban, inkább afféle akusztikus háttérnek tűnt. A színházi környezetben arra gondoltam: talán nem lenne hatástalan, ha fény-effektus (megvilágítás) követné a szólista „útját”, hogy ne csak akusztikusan kelljen keresnünk a fuvolaszólo hangforrását.

Felépített műsorra vall, hogy Madarász Iván 1982-ben komponált Echója következzék; egy olyan darab, amely ugyancsak él a visszhanghatás térbeli elrendezésével. Folytatódott a játékosok aktív muzsikálása – kizárólag utasításokat követve aligha lehetne ennyire érzékeny, dinamikailag árnyalt előadást létrehozni. Ezen az estén örömmel regisztráltuk, hogy ismét affinitást mutat a kortárs-művek iránt a zenekar; méltó zenei lezármazottjaként annak az egykori együttesnek, amely remek produkcióival országos figyelmet érdemelt ki (tehát, az akkor lehetséges legtaggabb értő fórum elismerését!), jóllehet, tagságában szinte teljesen kicserélődött.

Számomra az est csúcspontját Vajda János (a szerző által opera-novellának nevezett) műve jelentette: Apokrif – az őt kenyérről. A

tavalyi Budapesti Mahler Ünnepre készült kompozíció szólistája ezúttal is Fekete Attila volt. Most még a jelzészertű jelmez és kellékeket is nélkülözve került színre a darab – mégsem volt hiányérzetünk, olyannyira árnyalt volt a hang megjelenítés. Remekelt az énekes: nemcsak szövegének minden szavát lehetett érteni, hanem egyetlen pillanatra sem hagyott kétséget elbeszélése szereposztása iránt. Volt hangszíne az epikus elbeszélőre, a tartalmi kommentárra, az önidezetekre („azt mondom unokaöcsémnek”), s a néven-nem-nevezett „Ő” szavaira. Mindeközben zajlott a jelenidejű érzelmi-indulati történés, melynek megjelenítésében remek partner volt a zenekar. Vajda az elődök zenei nyelvének alapos ismeretében alakítja ki az általa használt „aktív szókinccset”, s talán részben ezzel is magyarázható, hogy új művének akár már első hallásakor mindig valami ismertség-érzet ad biztonságot a hallgatónak. Így lehettek ezzel az előadók is – öröm volt látni, ahogyan a hosszasan szünetelő hangszerek játékosai mindvégig „benne maradtak” a történetekben. Igaz, megérte: a rafinált ritmikai struktúra, melyben hol egymást követték, hol pedig szinte áttűntek egymásba a már-már vizuálisan érzékelhető „síkok” (a narratívát a hangszeres anyag is leképezi), elementáris élményt jelent. A Capek-novella nyomán kialakított szöveg fanyar humorának tánc-lejtésű hangszeres aláfestése sohasem tévesztette hatását. Érdemes lenne repertoáron tartaniuk e művet – kölcsönös hasznára szerző-előadó-hallgató triásának.

A műsor hatásos fináléja volt Lendvai Kamilló Rapszódiaja, mely a MATÁV Szimfonikus Zenekar megalakulásának 90. évfordulójára készült. Itt lépett színpadra a legnagyobb apparátus, itt mutatkoztak meg a zenekari játék olyan erényei, amelyekre az előző darabokban nem nyílt lehetőség. Világos formálás, változatos hangulatú szakaszok sorjázása, mindig egyértelmű érzelmi-indulati töltéssel: olyan hallgatnivaló volt, amelynek megszólaltatását aligha kell „misszióknak” tekinteni (és még mennyi hasonló kortárs magyar műről mondható ez el!). Amit hallottunk: természetes, jelenidejű megszólaltatása napjaink zenéjének. Történt ez a partitúrákat belülről ismerő, értő zeneszerző-karmester irányításával, oldott légkörben – olyan hallgatók előtt, akiket aligha kellett meggyőzni az új értékes zene „fogyaszthatóságáról”.

„Aki nincs itt, az nem hiányzik” – mondotta volt Pernye András, olyan hallgatókra célozva, akiket szinte csak index-aláírásakor látott. A veszteséget mindenki maga gyűjti maga-

magának. Aki kihagyta ezt a hangversenyt, sohasem fogja megtudni, miről maradt le.

Szeptember 25.

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Bartók halála évfordulójának előestéjén került sor a Nemzeti Filharmonikus Zenekar idei évadnyitó koncertjére. Szeptember 25-én, az „Ének és szimfónia” címmel meghirdetett Klemperer-bérlet első estjének műsorán Haydn és Schubert egy-egy D-dúr szimfóniáját követően Bartók remeke, A kékszakállú herceg vára szerepelt. A kisebb apparátust igénylő szimfóniák időutazása olyan korbá vezettet, amikor a komoly- és könnyűzene között szinte még csak szaggatott vonal jelezte a határt; amikor a muzsika egyszerre gyönyörködtetett és jelentett kikapcsolódást. Kocsis Zoltán komoly kontrollra valló (felfokozott) mozdulatokkal biztosította a harmonikus hangzást: változatos karakterű tételek sorjázta mind Haydn „A reggel” elnevezésű, mind pedig Schubert III. szimfóniájában, s a tételeken belül megannyi színvillódzott, a hangszerelési finomságok érzékeny megjelenítésének köszönhetően. Külön öröm, hogy ezúttal úgy építették fel a ciklusokat, hogy nem hatásvadászóan gyors tűzjáték-fináléval kívánták lelkesült tapsolásra ösztönözni a hallgatókat.

A szünetet követően rövid „önreklám” következett, bejátszás, melyben a próba felvilágosító rövid hangképei között a Bartók-egyfelvonásos előadásának főszereplői a szavak erejét hívták segítségül, az ünnepi műsorszámmal való közvetlenebb kapcsolat megteremtéséhez.

Pontos statisztikai adatok hiányában is bátran állítható, hogy az utóbbi időszakban (években-évadokban) rendkívüli játszottágnak örvend fővárosunkban A kékszakállú herceg vára (miközben rendre szerepel neves fesztiválok programjában idehaza és külföldön egyaránt, s operaházakban világszerte). Hallhattuk-hallhatjuk az Operaházban (küszöbön áll egy egészen különlegesnek ígérkező bemutató!), látvánnyal vagy több-kevesebb szcenírozással a MüPában, és koncertszerűen további helyszíneken. Éneklik számosan, s játssza több zenekarunk, számos karmester vezényletével. Tehát, eleven életet él a mű, a rendszeres koncertlátogatók számára már-már repertoárdarab. Ettől másképp hallgatják/hallgatjuk, s ez a másként-hallgatás eleve értőbb befogadást biztosít. Mindaz megint jelesre vizsgázott a gyakorlatban, amit az ismétlés/ismétlődés lélektani hatásáról tudunk (elég Pernye András: Az ismétlés

elmélete című jelentős írására utalni). Köz-hely, hogy a bartóki partitúra kimeríthetetlenül gazdag – ám ezt a közhelyet ki-ki megélhette, mind „újabb” részlet-szépségeket (érdekességeket) fedezve fel. Talán hasonlóképp van a művel a Kocsis Zoltán alapos műismeretét kamatoztató Nemzeti Filharmonikus Zenekar is: ünnepivé az várászolta az előadást, hogy egyszerre érvényesült a műismeret és a szölamtudás haszna és a színpadi jelenlét pótolhatatlan hatása. Nem voltak közömbös hangok, frázisok, szölamok. A partitúra villódzó sokszínűségben kelt életre. Zenei anyanyelv? – talán ez jelentheti a kulcsot az ilyen vitális muzsikáláshoz, melynek során a magától-értetődés megkönnyíti a hallgatói befogadást.

Ennek köszönhetően, megintcsak megélhettük azt az igazságot, hogy a diszsonancia és a konzonancia: relatív. A szín-elemek gazdag kavalkádjába néha már-már észrevétlenül épültek bele a feszültségi elemek. (Kicsit úgy vagyunk ezzel, mint a megváltás-történetekkel; a kétségkívül megrendítő történet példázatát az ismétlődés elidegeníti – így a katarzis megélésére más szinten kerül sor. Másként: a felszíntől talán közelítünk a megfoghatatlan „lényeg” felé.)

Mint a bejátszásból megtudtuk, Komlósi Ildikó 140. alkalommal énekelte Juditot. Partnere a megbetegedett Alexandru Agache helyett Pallerdi András volt, aki hét éve énekelte először ezt a szerepet. Koncertszerű előadásuk többletét a minimális mozgások jelentették; ahogy szemkontaktust létesítenek (avagy nem), ahogy az indulat ösztönösen kifejezésre jut Juditnál. Pallerdi visszafogottabb gesztusainál épp a megközelíthetetlen-ségből való kimozdulás jelentett érdemi többletet. A bejátszás legnagyobb hasznát épp abban látom, hogy ott el is hangzott, ami elkerülhette a hallgatók figyelmét, ha nem olvassák végig a hangverseny programját (ahol a vendégművészek életrajzát követően szerepelt): Pallerdi Adynál talált rá a Kékszakállú jellemzésére, eszerint „olyan, mint minden ember: észak-fok, titok, idegenség, lidérces messze fény – és szeretné, ha szeretnék, és lenne valakié”. Továbbgondolásra érdemes!

Szeptember 27.

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Álom – zene: a most kezdődő évadban e témát járja körül a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar, a Fesztiválszínházban tartott matinékoncertek sorozatában. Szeptember 27-én a karmester Kesselyák Gergely vezette

a műsort, melyben a zenekar mellett a zongora játszotta a főszerepet. A Matinékoncertek jól illeszkednek a napjainkban oly divatos „családi programok” vonulatába, ahol mindig „zsákbamacska” egy-egy produkció fogadtatása – merthogy kiszámíthatatlan, hogy „milyen” a közönség. Vasárnap, amikor a MüPa megannyi játszóház-jellegű, ill. kézműves-foglalkozásnak is helyet ad, több generáció keresi fel a Fesztiválszínházat. Öröm látni a saját készítményű kincsekkel (festett üveg, dióhéj-katicabogár, kukorica-csutka-baba, stb.) érkező apróságokat, akik szívesen cserélik fel korábbi aktivitásukat – passzivitásra. Most ők a közönség – ez is játék, s ha a szülő uralja a helyzetet, könnyen kialakítható szabály-játék a csendben történő, figyelmes zenehallgatás.

Kezdődik a mese – Kodály Hány Jánosának bevezetőjével indult a műsor, majd a zenekarból szólólistává lépett elő Tóth Péter. Három „éji” darabot játszott (egy-egy noktürn Chopintól és Satie-tól, majd Bartók Szabadban című ciklusából következett az éjszaka zenéje) – ehhez „játékok” kapcsolódtak; előre megtudtuk, hogy méri a tetszést (a tapsok hosszát és intenzitását), és megfigyelési szempontot is adott a gyermekek nyelvén jól beszélő Kesselyák Gergely: társítsanak színt az egyes darabokhoz. Külön dicséretes, hogy előre megmondta: nincs „jó megoldás”, a fantázia birodalma határtalan... Hogy a Bartók-tétel kapta a legtöbb tapsot, abba nyilván beledolgoztak a kísérők – mindenesetre azzal a haszonnal járt, hogy így még egyszer felcsendülhetett (íme, ismét az ismétlés...). Schumann Träumereien sem hiányozhatott az összeállításból – s a szünet előtt még egyszer szerepet kapott a zenekar: Grieg a-moll zongoraversenyének lassú tételében.

Amire nem hívta fel a figyelmet a műsorvezető, az a megnövekedett hallgatóság volt: a zongoradarabokat úgy hallgatta a zenekar, mintha őket is elvárásolta volna a gyermekközeg sajátos légköre. A kicsik (akiknek figyelme természetesen nem mindig arra irányul, amire a felnőttek szándéka szerint kellene) láthatták: amikor épp nem játszanak, a művészek is hallgatják a zenét. Szeretnivaló volt az együttes, ahogyan együtt élt a műsorvezető-karmesterrel és a kétségkívül heterogén publikummal.

A második rész még több tanulsággal szolgált: ekkor Berlioz Fantasztikus szimfóniájából hangzott el az első két tétel (Álmok, szenvedélyek és Bál), éspedig vetített háttér előtt: közben Dali-képek váltották egymást, megtervezetten, többlet-élményt nyújtva. Itt több veszély leselkedett, sőt, nemcsak leselkedett: a műsorvezető ugyan próbálta

„előkészíteni” a szokatlan látványra a közönséget (javasolva, hogy aki ijesztőnek találja a képeket, csukja be a szemét), a képeket bizony meg „kell” beszélni! S ha a gyerek nem reagált, a szülő érezte magát indítva, hogy alkalmi műelemzővé lépjen elő. Veszélybe került a zenehallgatás – túl azon, hogy háttérzenévé vált! Szerencsére a meglepetés ereje hamar elillant, s visszatért a figyelem a zenekari muzsikához. Vagy csak a zene – leginkább példázat értékű történetekben hangoztatott – varázsereje műkö-

dött? Nem tudom, mennyi jutott el mind ebből a pódiumra – tény, hogy a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekara olyan felelősséggel muzsikált, ami felnőtt-előadásokon is szép teljesítmény. (Hogy Dali művészetére sokak szemét rányitotta, további nyereség. Abban pedig csak reménykedünk, hogy akik mit sem tudtak korábban Berliozról, nem „tudásként” könyvelik el azokat a sztorikat, amelyekkel inkább a kísérőket próbálta szórakoztatni Kesselyák.)

Fittler Katalin

PRÓBAJÁTÉK FELHÍVÁS

A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR próbajátékot hirdet

I. OBOA VÁLTÓ ÁLLÁSRA

A próbajáték ideje: 2009. október 30. (péntek) 10.00

helye: Zenekari székház (3525 Miskolc, Fábíán u. 6/a)

A próbajáték kötelező anyaga:

- Mozart: C-dúr oboaverseny I. tétel kadenciával

Zenekari szólamok (kijelölt részek):

- Beethoven: III. szimfónia – II. tétel, IV. tétel
- Mendelssohn: III. szimfónia – II. tétel: 32–42. ütem
– II. tétel 83–100. ütem
- Schubert: VIII. szimfónia – II. tétel
- Brahms: Hegedűverseny – II. tétel: 3–32. ütem
- Brahms: I. szimfónia – I. tétel: 121–146. ütem
– II. tétel: 17–23. ütem, 38–43. ütem
- Csajkovszkij: IV. szimfónia – II. tétel: 1–21. ütem
- Debussy: A tenger – Nr.2 Jeux de vagues : 17. –18
- Ravel: Le Tombeau de Couprin – I. Prélude: -2-es számig
- Rossini: A selyemlétra nyitány
- R. Strauss: Don Juan – L-től az N-ig
- Rimszkij-Korszakov: Scheherezade – II. tétel A-tól a B-ig
- Kodály: Marosszéki táncok – 55–66. ütem, 108–120. ütem, 189–197. ütem, 311–329. ütem

Jelentkezés: írásban, szakmai önéletrajzzal (kérjük az elérhetőséget is megadni!)

2009. október 26-ig levélben, vagy személyesen a zenekar irodájában (cím: 3525 Miskolc, Fábíán u. 6/a).

A zenekari szólamok kottái az irodában átvehetők, ill. igényelhetők H.–cs.: 9–16 óra között, p.: 9–12 óra között a 46/323-488-as telefonszámon.

A zenekar zongorakísérőt nem biztosít.

Bérezés: Kjt. szerint

Egyéb juttatás: étkezési hozzájárulás

A zenekar új Lorée Royal hangszer tud biztosítani.

Sikeres próbajáték esetén a munkaszerződés megkötésének a feltétele az érvényes erkölcsi bizonyítvány bemutatása.

Miskolc, 2009. szeptember 7.

Szabó Péter
igazgató